

32148/B

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30537277>

CAROLI NICOLAI LANGII

Lucernens. Helvet. Phil. & Med.

Acad. Cæs. Leopoldino-Carolin-Societ. Reg. Prussicæ & Phys. Crit.
Senens. nec non Reip. Lucernens. Senatoris.

APPENDIX

ad

Historiam Lapidum figuratorum

Helvetiæ, ejusque viciniæ,

de

MIRO QUODAM ACHATE

qui coloribus suis Imaginem

CHRISTI IN CRUCE MORIENTIS

repræsentat,

cujus occasione quoque

de

alijs mirabilibus, tam

Achatum, quàm aliorum Lapidum

FIGURIS

breviter agitur,

quæ quidquam

DE PASSIONE DOMINI

coloribus suis exhibent,

cum exactâ descriptione

LAPIDIS CRUCIFERI, SEU CRUCIATI

ejusque virium,

& icone

prædicti miri Achatis.

Typis Monasterij Einsidlensis.

Per Meinradum Eberlin, 1735.

**Benedicite omnia opera Domini Domino,
laudate, & superexaltate eum in sæcula.**

Daniel. 3. v. 57.

PRÆFATIO.

NEmini dubium erit Naturam naturatam, seu cunctas res naturales ideo potissimum à Deo summo Creatore esse institutas, & productas, ut nimirum per eas omne ens intellectuale in indubitatum, & quasi palpabilem ejus existentiam, sapientiam, ac infinitam bonitatis cognitionem, sincerum amorem, & humillimam adorationem deducatur, & commoveatur; cum autem hoc nullo modo facilius exequi queat, quam per frequentem, & seriam tam Creationis, quam Salvationis nostræ exhibitionem, & contemplationem, utpote quæ sunt duo primaria, & præcipua Amoris erga nos, & Misericordiam divinam opera; propterea Deus teroptimus, & salutis nostræ summè cupidus plurimas manifestas, & ubique quasi obvias suppeditat occasiones oculis quasi perlustrandi sanctissima hæc duo mysteria, intimisque cordis nostri penetralibus ea insinuandi, præsertim infelici hoc tempore incredulo, in quo repetitis, & non modicè urgentibus ad credendum egemus stimulis; siquidem præter mundana pauca sapimus, & ad hæc cuncta, vel saltem potior cogitatio cordis nostri unicè intenta est, ut nimirum super terram in diebus nostris gigantes evadamus, & potentes à seculo viri famosi neglectis plerumque omnibus, quæ æternam patriam, ac salutem respiciunt, vel mentem nostram ad sincerum Dei amorem alligere, humillimam ejus adorationem, mandatorumque observationem promovere apta nata sunt: verum cum, si hi tacuerint, lapides clamabunt, nullus inficias ibit, è singulari Dei decreto, si non voce vocali, saltè stupendis signis, ac à Naturâ plurifariam hujusmodi in casibus divinas vices, quandoque subeunte miris. (Lapidibus scilicet) inditis figuris sacratissima hæc Dei mysteria tanquam luculentissima infimæ humilitatis, paupertatis, ac obedientiam, & quidem usque ad mortem Filij Dei monumenta ubivis propalari, ut ingratis, & ea quasi studio negligentibus eò profundius imprimantur, & debitæ erga Creatorem, & Salvatorem suum gratitudinis, & imitationis admoneantur, veris autem Christi fidelibus jam dudum suscepta tantorum bonorum veneratio, & memoria

Gen. 6. 7.
4. & 5.

Luc. 19.
v. 40.

PRÆFATIO

eò magis augeatur, & commendetur, utpote à quâ solâ omnium nostrûm unica salus dependet, & promovetur, ad hunc igitur præcipuè finem præsens noster admirandus Achates, quem nunc breviter describere aggrediar, à Deo Creatore intentatus, & à Naturâ productus videtur: siquidem Deus, & Natura nil faciunt frustra.

APPENDICIS

ad

Historiam Lapidum figuratorum

Helvetiæ, ejusque viciniæ,

de

MIRO QUODAM ACHATE.

CAPUT PRIMUM.

Exacta Achatis descriptio, qui Imaginem Christi in Cruce morientis repræsentat.

QUOD Achates in genere à flumine quodam Siciliae nomen suum trahat, germanicè *Agat-Stein* / vel *Achat* vocetur, Gemma variorum colorum sit, & propter quos diversa etiam nomina fortiatur, quòd è succo lapidescente tenuissimo, liquore terrestri, viscido, & ramoso valdè defæcato, coloribusque pluribus ob varias sulphuris contenti dispositiones imbuto generetur, quòd alexipharmacus, & cardiacus existat, multosque ad usus humanos præsertim ornatus muliebres elaboretur, jam in Historiâ meâ Lapidum figuratorum *Part. 2. Lib. 1. cap. 1. pag. 24.* descripsi, ità ut nunc inmediate admirandi nostri Achatis descriptionem aggredi queam.

Achates imaginem Christi in Cruce morientis repræsentans. *Agat-Stein* / oder *Achat* / auff welchem die Bildnuß Christi an dem Creuz sterbend zu sehen ist. Videatur *Icon in Tab. Salium. pag. 6.*

Admirandus hic Achates quasi ovalis est, & præsentis figuræ auro inclusæ in prædictâ tabulâ exhibitæ peripheria externo majori spatio vacuo inter duas lineas ferè circulares comprehenso, quoad omnia proportionaliter penè minor est, crassitie verò suâ illud interius minus spatium inter duas quoque lineas comprehensum omni ex parte adæquat. Superficies ejus externa, in quâ nimirum imago Christi in Cruce morientis repræsentatur, convexa est, alterâ seu oppositâ concavâ existente, ubi nec Christus cum cruce, nec reliquæ Personæ, aliæque figuræ ex infra describendis punctulis conflatae aliter sese nisi per diaphaneitatem lapidis conspiciendas præbent.

Color Lapidis maculis exceptis subcinereus est ex infinitis minimis lineolis, seu punctulis oblongis subfuscis albicanti colori commixtis productus, propterea non abs re suspicor hunc Achatem Leucachatem, vel ein *Milch-Achat* merito appellari posse: prædicta punctula oblonga solummodo superficialia sunt, & substantiam lapidis levissimè tantum penetrant, eorumque diversus ordo, ac determinata dispositio, copiosior, aut minus copiosa conjunctio omnibus nobilioribus figuris, & admiratione magis dignis in præsentis lapide expressis originem suam largiuntur, & tribuunt.

Prope medium lapidis sinistro è latere apparet Christus è cruce pendulus extensus, & cruce quasi clavis affixis brachijs, integròque corpore, pedibus itidem quasi unico clavo cruce annexis, incumbente, quod ex elevatis cruribus advertitur, & mihi ansam dedit, figuram hanc imaginem Christi in cruce morientis denominandam. Circa femora Christi observatur velum è densiore prædictorum punctulorum ordine productum; & caput ambiunt radij versus omnem partem extensi. Crux cum suâ schedulâ nigricante in ejus summitate sitâ tam affabre exhibetur, ut à peritissimo pictore artificiosius exprimi non potuisset.

A 3,

E dex-

Achatis nomen unde?

Gemma variorum colorum est

A quibus principijs oriatur.

Ejus usus medicus.

Et ad ornatum mulierum.

Achatis nostri magnitudo, ac figura.

Leucachates est, vel ein Milch-Achat.

In superficie punctulis subfuscis refertus est.

A quorum variâ dispositione omnes eius

figurae potissimum exsurgunt.

Descriptio figuræ

Christum in cruce morientem repræsentantis.

APPENDIX AD HISTORIAM

4

*Sancti Jo-
annis E-
vangeli-
sta.*

*Et beatif-
sima Vir-
ginis.*

*Omnes ha-
c figura è
prædictis
punctulis
constant.*

*Quemad-
modum Nu-
bes in si-
nistro la-
tere sita.*

*Descrip-
tio Solis
obscurati,
reliqua-
rumque
macularum
tam in
dextro la-
tere, quàm
sub cruce
apparen-
tium.*

Et Luna.

*Possessor
Lapidis.*

E dextro latere adstat cruci figura sancti Joannis Evangelistæ cum calice ver-
sus crucem porrecto, disco Sanctis proprio caput exornante. E sinistro verò la-
tere exhibetur beatissima Virgo ob superveniens deliquium quasi ad terram pro-
cumbens, æquali disco caput ejus obumbrante.

Omnes hucusque enarratæ figuræ è supra scriptis punctulis oblongis constant,
quemadmodum etiam semicirculus prope solem obscuratum situs cum quibusdam
radijs versus crucem extensis, nec non macula quædam tenuis nubeculæ cujus-
dam suspensæ haud absimilis statim sub descripto semicirculo prope divisio-
nem nubium hærens.

Ex iisdem punctulis oblongis superficialibus conflantur insuper Nubes in fini-
stro lapidis latere ad ejus extremitatem sub lunam collocatæ, & instar spuman-
tium, at tumidarum maris undarum ascendentes, quæ tamen punctula in basi,
seu infimam nubium parte tam copiosè coeunt, ut maculam quamdam insignem
densam nigricantem, substantiamque lapidis omnimodè penetrantem con-
stituant.

Sol obscuratus ad dextrum crucis latus situs è maculam fuscam subrotundam lapi-
dem penitus pervadente constat; quemadmodum etiam reliquæ nubes omnes
subfuscae in dextram lapidis superficie hærentes, nec ijs exceptis, quæ crucem
cum sancto Joanne, & beatissimam Virgine deliquium patiente sustinere viden-
tur, sub quibus excurrentes & in longum transversum, aut obliquè productæ
nigricantes venulæ observantur candidioribus, & subfuscis maculis hinc inde
interspersis.

Lunam ad sinistram crucis latus sitam efformant duæ sibi invicem impositæ, &
incurvatæ rufescentes, seu sanguineæ lineolæ integram Lapidis substantiam quo-
que penetrantes, quarum inferior longior, crassior, & colore saturatior existit, mini-
misque punctulis rufescentibus verius inferiorem lapidis partem vergentibus, ac
cadentes sanguineas guttulas haud ineptè præferentibus circumdata, & exor-
nata est.

Eximius hic lapis à Domino VVilhelmo Krauer Cive Lucernensi, & tunc
temporis ejusdem Reipublicæ Monetario à quodam VVestphalo emptus fuit
precio haud infelici, & nunc possidetur ab ipsius hæredibus.

CAPUT SECUNDUM.

Utrum hucusque descriptus Achates naturalis, an ar- tificialis sit.

*An præ-
dictus A-
chates na-
turalis
seu artifi-
cialis sit.*

*Achates
Pyrrhi
Regis se-
cundum
Cardanum
artificia-
lis est.*

*Ejus ma-
cula om-
nes sunt
naturales*

QUæritur nunc, an lapis hic pretiosus, seu Achates Christum in cruce
orientem repræsentans naturalis, vel artificialis existat, id est, an co-
lores, seu maculæ hujus Achatis figuras hucusque descriptas, præsertim
verò nobiliores exhibentes à solâ naturâ sine ullo adminiculo externo fuerint in
lapide productæ, illique impressæ, vel an artificialiter per externam quamdam
appositionem materiæ alicujus ita coloratæ, enumeratæque figuras repræsen-
tantis lapidi fuerint insitæ, prout Cardanus fol. 290. lib. de Subt. de Achatum
imitatione contendit, Achatem Pyrrhi Regis novem Musas cum Apolline in
medio cytharam pulsante referentem per artificialem appositionem validorum
colorum metallicorum lapidi cuidam marmoreo applicatorum, dictasque figuras
repræsentantium, locoque, aut matrici generandi Achatis appositorum pro-
ductum fuisse?

Respondetur: veri simile quidem videri omnes maculas, & colores admiran-
di hujus Achatis, nec ijs exceptis, quæ sanctissimum Salvationis nostræ myste-
rium repræsentant, in sese esse naturales, & à naturâ solâ sine ullo alio externo
admini-

adminiculo lapidi inditas fuisse; quòd autem descriptas sacratissimas figuras tam affabrè exhibeant potissimum artificiosæ, & singulari artificis industriae adscribendum esse, quâ lapidem ita polire scivit, ut mediante illâ prædictæ maculæ substantiam lapidis superficialiter tantum, & leviter, ac punctatim penetrantes tali modo hinc inde attritæ, & tantâ solertiâ lævigatæ fuerint, donec tandem admirabiles has figuras repræsentarent ita, ut pulcherrimum hoc phœnomen lapideum non minus naturæ ipsi ob maculas naturales, & providentiæ cuidam divinæ ob adeo mirabilem earum dispositionem, quàm etiam artificio, & industriae humanæ, quâ in tales figuras elaboratæ sunt, rationabiliter imputandum esse judicem.

Nec minùs prudenter conjecturandum videtur, præcipuam ansam artifici ad tam nobile opus aggrediendum, & summâ solertiâ perficiendum suppeditasse, non solummodo obscura quædam lineamenta Salvatoris è cruce penduli, sancti Joannis Evangelistæ, & beatissimæ Virginis juxta crucem stantium, quæ à determinatâ quadam licet tantum casuali dispositione punctulorum subfuscorum exsurgebant, sed insuper etiam solem obscuratum, & lunam sanguineam ex utroque latere crucis apparentes, nec non ipsas descriptas nubes, quæ rudi quodam modo rupes fractas præferunt, ita ut statim in primo intuitu obscure cognoscere licuerit, in tam parvulo lapillo omnes fermè circumstantias, quæ Christum in cruce morientem olim concomitabantur, & prout à quatuor Evangelistis referuntur, adamussim exhibitas esse, adhibitâque majori industriâ ad luculentiorum quoque formam, & exhibitionem perducendas fore, quod etiam artifex eximie præstitit, & sibi tam mirum, ac rarum opus comparavit, cui simile hucusque à nemine in ullo alio corpore naturali à munificâ rerum Parente productum observatum fuit.

Quòd autem colores seu maculæ tam superficiales, seu è punctulis substantiam lapidis leviter tantum penetrantibus conflatæ, nobilioresque figuras repræsentantes, quàm illæ, quæ integrum lapidem pervadunt, naturales existant, ex eo potissimum elucescit, cum difficulter assignandus sit modus, quo artificialiter hujusmodi colores, seu maculæ tali gemmæ imprimi potuissent, ita, ut gemma non magnâ ex parte, & quidem insigniter læderetur, coloresque impressi iterum, vel faciliter exciderent, vel prorsus attererentur, præsertim in ipsa lævigatione, seu politurâ; deinde quòd punctula ipsa nobiliores Achatidis figuras referencia omnino naturalia sint, evincere quoque videtur macula quædam nigra in sinistro lapidis latere nubium basin constituens, integrâque lapidis substantiam penetrans, quæ solummodo ex eorum copiosiore conjunctione, & unione efformatur.

Lapis demùm ad majorem hujus admodum rationabilis conjecturæ securitatem aquæ forti fuit immissus, & in ea per duo Pater, & Ave permansit sine minimo gemmæ, seu contentarum ejus macularum detrimento, quod, si colores lapidi tantum artificialiter essent commissi, vix fieri potuisset. Hoc experimentum fuit institutum coram illustrissimo Domino Equite Jodoco Joseph Mohr intimi ordinis senatorij, & alijs non minùs fide dignis, quàm scientiâ conspicuis viris ipsis Calendis Junij Anno. M. D. CC. XIV.

Modus verò superius descriptus, quo Cardanus loco citato, & etiam à Kircherò Mundi subterranei Tom. 2. lib. 12. cap. 4. propos. 11. adducto Achates imitari innititur, à me admodum suspectus, ne dicam impossibilis videtur: etenim I. Quomodo statim subterrâ inveniendus ille locus, seu matrix, in quâ post plures annos Achates generabitur, ut in illâ prætentus lapis marmoreus validis metallicis coloribus desideratas figuras referentibus pictus reponi queat? Et II. Posito, quòd inveniendus esset talis locus, seu matrix, quomodo hujus modi lapis pictus debite, & tali modo matrix applicandus esset, ut contentæ figuræ secundum omnia sua lineamenta Achatidis generando distinctæ communicarentur?

Figura autem illius ab artificiosa politurâ magna ex parte dependet.

Ansa data artifici, ut tam nobile opus efformaret.

Artificiū admodū difficile, quo tales macula Achatidis communicari possent.

Experimentum quasi convincens Lapidem naturale esse.

Refellitur modus Achatidis imitandi à Cardano adductus. 1mo. 2do.

3tio.

rentur? III. Etiam si tale pictum marmor in debitâ matrice, & secundum requisitum situm sub terrâ collocaretur, nonne summum esset periculum, & quasi moraliter certum non solum talem requisitum lapidis situm per moram sub terrâ plurium annorum multas ob causas facillimè posse, imò debere immutari? sed insuper etiam colores ipsos à vaporibus, aut aquis subterraneis abitergi, & deleri, vel ab ipsâ terrâ in cumbente prorsus obrui, ita, ut in posterum nullo modo amplius accrescenti Achatu communicari possent? quòd autem per plures expectandum sit, donec contingat circumcirca sub terra sepultum pictum lapidem Achatem perspicuum, & aqueum gigni fatetur ipse Cardanus. IV. Denique, si colores subjecto marmorì tam tenaciter adhærent, ut dicto modo per plures annos terræ commissi, à præfatis causis non abitergerentur, vel destruerentur, tunc multò minùs circumcirca accrescenti Achatu illicò communicare possent, nisi velis admittere, quòd unà cum coloribus pictum marmor etiam Achatu includeretur, quòd cum à substantiâ Achatis, ejusque coloribus naturalibus valde diversum sit, non solum ab his faciliter distingueretur, sed insuper ipsum Achatem tanquam inclusa materia heterogenea potiùs inquinarent, & consequenter citiùs viliorem, quàm preciosiorem redderet.

Quibus omnibus imitatio Achatu Cardani non solum suspecta, sed quasi impossibilis videtur. Et è contra valde rationale est, è singulari Dei providentiâ à Natura productum fuisse.

Ex his adductis rationibus luculenter innotescit, imitationem Achatum eo modo, quo illam Cardanus docet, valde esse suspectam, imò quasi impossibilem videri: artificialem verè insertionem externorum rariorem colorum in eorum substantiam summo per se fieri arduam non minùs ob insignem lapidis durtiem, & inde difficilem ejus tractationem, quam ipsorum colorum minùs firmam adhærentiam, ob quam nec sculpturam, nec exquisitam lævigationem sustinerent, adeoque admodum esse rationale, quòd admirabilis noster Achatu à Deo summo nostro Creatore singulariter fuerit intentatus, ejusque instigante divinâ providentiâ à Naturâ productus, ut mediante illo sacratissimum Salvationis opus ubique majore cum emphasi promulgetur, & nos infinitæ hujus bonitatis, misericordiæ, & amoris serió admoneamur.

Non solum rationabilis conjectura de naturali admirandi nostri Achatis productione è difficili, & quasi impossibili Achatu imitatione evincitur, sed insuper comprobatur per quam plurimos alios lapides nec ipso Achate excepto, qui sæpiùs jam sanctissima hæc mysteria, aliàsque figuras naturales illi artificio minimè cedentes sine ullo externo adminiculo adhibito præsetulerunt, non abs re erit hîc unum aut alterum exemplum inferere, ut præsens nostra opinio magis dilucidetur, & materia de Achate magis grata, & completa evadat, in quem finem sit

CAPUT TERTIUM.

De alijs Achatu specibus, quæ quidquam de Passione Domini naturaliter repræsentant.

Patera magna cæsarea achatina.

Post admirandum nostrum Achatem meritò primum locum sibi vindicat Patera magna cæsarea achatina nomen Christi inscriptum naturaliter repræsentans, quæ sanctissimum Redemptionis nostræ mysterium luculenter quoque propalat, & simul manifestè inculcat, Naturam à Deo etiam in lapidibus (nec vulgaribus exceptis) sæpiùs ita exaltari posse, ut stupenda, & antehac nunquam audita in ijs producat miracula ad benedicendum nimirum æterno ipsius, & sacratissimo Nomini.

Hujus Pateræ magnæ cæsareæ achatinæ descriptionem hic annexam, prout per clarissimum D. Georgium Sebastianum Jung ad illustrissimam nostram Academiam cæsaream Leopoldino-Carolinam fuit transmissa, & legi poterit in eisdem

dem Ephemeridibus Anno 1. Obs 112. ubi simul icon inscriptionis ipsius, quam Imagini admirandi nostri Achatis quoque subjunxi, & n. jmo notavi, offendetur.

Patera magna cæsarea achatina nomen Christi naturaliter inscriptum repræsentans. Ein grosse kaiserliche agatine Trinct. Schalen / in welcher natürlicher weiß der namen Christi geschriben zu lesen ist.

Præ cœteris magnificis, ac splendidissimis Augustissimi Gazophylacij cæsarei rarioribus (sunt verba nobilissimi prædicti Authoris) facile sibi palmam vindicat Gemma hæc solo Cæsare digna, nec non ab ipsa Sacra Cæsarea Majestate instar Thesauri maximi æstimata. Hujus artificialis figura pateram ex unico rarissimæ, & nunquam antehac spectatæ magnitudinis orientali Achate artificiosissimè fabricatam exhibet, cujus enim circumferentia duas ulnas Viennenses cum tertiâ ejusdem parte, diameter verò inter duarum ansarum extremitates unam integrâ ulnam minus duobus digitis adæquat. In cavitate verò politissimæ hujus Pateræ non minus adorandum, quàm admirandū Christi Redemptoris Nomen naturæ penicillo ex nativo nigricantiū macularū concursu ad vivum hunc in modū
BXRISTOR I XCXX.

Ejus Descriptio.

delineatū spectatur, aded, ut ipsa natura hanc stupendæ magnitudinis gemmæ Authori suo Christo Regi imprimis lapidis hujus incunabilis consecrasse videatur.

Arcanum Naturæ sensum stupendis hisce characteribus expressum clarissimus, consultissimus, raræque eruditionis vir D. Petrus Lambecius Sacr. Cæs. Majest. Consiliarius, Historiographus, & Bibliothecarius &c. in Commentario suo de Bibliotheca cæsarea Lib. 1mo fol. 25. parag. 27 doctissimè interpretatur hoc modo:

Beatori orbis, vel Beatori generis humani, Christo Regi Sempiterno. Triuno, Crucifixo.

Ubi quoque naturalis Pateræ hujus alioquin vix credibilis magnitudo in plenâ formâ S. C. M. jussu æri incisa, Spectatoribus curiosis exhibetur.

Kircherus Art. *magn. de luce lib. 1mo mag part. 2da fol. 806.* quoque testatur, se in Achate perfectum Crucifixum vidisse. Celeberrimo Michaeli Bernardo Valentino in Mus. *Museorum part. 2da cap. 8. pag. 51.* etiam niger Achates ex Hassia inferiore fuit donatus, cujus venæ albæ per ejus substantiam excurrentes in utraque parte pulcherrimam cruce efformabant. Sibaldus in *Prodromo Hist. naturalis Scotia part. 2da lib. 4to. pag. 50.* Achatem cruce signatum commemorat, quem lapidem cruciferum Aldrovandi esse Valentinus loco citato contendit, & nos infra prolixius describemus.

Characterum in ea expressorum interpretatio.

Alius Achates Christum Crucifixum repræsentans. Achates niger cruce albâ continens.

CAPUT QUARTUM.

Recensentur quidam Lapidés vulgatiores quidquam de Passione Domini naturaliter repræsentantes.

NEc solummodo nobiliores Gemmæ, & diversæ Achatum species à providentiâ divinâ ad profundissimum, & sanctissimum Salvationis nostræ mysterium ubique seriò inculcandum eliguntur, sed insuper etiam ipsi Lapidés viliores, & magis frequentes divinâ hac condecorantur vocatione, & ad cœleste hoc determinantur munus, ut nimirum quoque infima populi multitudo, & ipsa plebs, ad quam lapidés preciosiores non tam faciliter pertingere solent, oblato mirabilissimo tali portento ad cognitionem, & amorem optimi sui Salvatoris, ac Redemptoris excitentur, & commoveantur.

Ad luculentius adhuc illustrandam sacram hanc veritatem non nulla hujus rei stupenda adducam exempla, quæ animum verè philosophicum, & nullatenus præoccupatum haud difficulter in ejus assensum trahent, nec non in illa firmiter confirmabunt.

Primum est Lapis Tyburtino in agro repertus, qui à singulari Naturæ Scrutato- re P. Athanasio Kirchero *Mundi sub Lib. 8. Sect. 1. cap. 9 fol. 45.* ita describitur: quin & addidit fossarum Præfectus, inventas fuisse inter alia in quodam

Lapidés vulgares quoque hoc S. mysteriū prædunt. Et cur?

Imo Lapis Tyburtinus.

faxo hæc quatuor litteras J. N. R. J. quæ Christi Crucifixi titulum referunt à Naturâ ibidem depictum, & extero cuidam magnâ pœcuniâ summâ venditum fuisse, non parùm miratus sum prodigiosam litterarum delineationem.

2do Lapis
Ticinen-
sis.

Secundum exemplum ab eodem diligentissimo Authore adducitur in loco citato fol. 33. est Ambrosino teste curioso harum rerum exploratore Ticini, vulgo Paviæ in Coenobio Chartusianorum ad quintum lapidem extra civitatem sito, in quo quodam in marmore natura Christi Servatoris nostri in cruce pendentis, nec non spineâ coronâ redimiti imaginem eleganter depinxit.

3tio Mar-
mor Vene-
tum.

Aliud
quoque
Marmor
artificio-
sissimū in
Gallia.
Crucifixū
repræsen-
tans.

Tertium exemplum Venetijs habetur eodem Ambrosino teste, ubi figura Christi Crucifixi apparet in marmore in templo S. Georgij majoris, cujus imago potest videri in eodem Kirchero: hoc etiam confirmat Jacobus Gaffarellus in Provinciâ Theologiæ, & Juris canonici Doctor, in curiositatibus in auditis, qui liber Anno 1630. *Parisijs editus intra sex menses ter raro exemplo recusatus fuit, cap. 5to. pag. 72.* Dominus de Brevè non solum in marmore vidisse istam Crucifixi effigiem, sed etiam tam rarum esse artificium, ut vulnera, & guttæ sanguinis potuerint exactè discerni, & in ejusdem templi Altari Caput mortis esse perfectissimè à naturâ elaboratum.

Et Caput
Mortis.

4to Nec
non in Sa-
xonia.

5to Alius
Christus
ex pura
minera
argenti.

6to Cujus
etiâ facit
mentionē

Monco-
nys,

7mo Simi-
le Mar-
mor etiâ
videtur
Haffnia.

8vo Duo
alij Lapi-
des ejusdē
Naturæ
adducun-
tur.

Quartum de Lapide notabili, & nostræ observationi analogo narrat excell. D. Joannes Jonstonus Medicus, & Polyhist. incomparabilis in *Thaumatograph. nat. Sect. 4. cap. 17.* quòd tempore Joannis Friderici Electoris Saxonix lapides inventi fuerint, qui Christum Crucifixum, Mariam, & Joannem repræsentarint lineamentis. Hujus Lapidis etiam mentionem facit Mylius memorabil. Saxoniæ subterr. *part. Ima pag. 8. ex Matthia Colero. lib. de piscibus cap. 8.*

Quintum: Non aliter ac ex puro, puto, argento à naturâ in visceribus Terræ formatum repertum fuisse Christum Crucifixum cum Virgine Maria testatur Osvvaldus in *arbor. homin. lib. 1mo cap. 7. f. 5. parag. 18.*

Sextum exemplum antecedenti simile est, quòd D. de Monconys *Tom. 2do Itin. german. pag. 247.* se vidisse, ait, Dresdæ inter S. Electoris Saxonix Thesauros crucem pedis altitudine à naturâ optimè elaboratam ex argento, & in minera inventam.

Septimum asservatur in Museo regio Danico Haffniæ tabula marmorea, inquâ à Naturâ pulchris coloribus Christus è cruce pendens, prout variæ figuræ in marmore florentino repræsentari solent, depictus cernitur, cujus Imago è Jacobæi Museo regio extracta habetur in Museo Museorum Valentini *Tab. 9. n. 3.* Huic similis tabula marmorea Christum cruci affixum exhibens ostenditur in Bibliotheca Universitatis Lipsiensis, prout refert Mylius *memorab. Saxon. subterr. pag. 80.*

Pro octavo exemplo ad hucusque adductos lapides quidquam de Passione Domini repræsentantes pertinet quoque jure merito Lapis Christum Dominum calicem manu sinistrâ tenentem exhibens, & à Mylio *memorab. Saxon. subterr. part. Ima pag. 47.* descriptus. In eodem libro *pag. 50.* adducitur alius lapis cum imagine crucis, è quâ humanum corpus dependet sine dubio Christum Crucifixum denotante, qui excell. D. Archiatro Neuenhanio fuit donatus.

Nono, & ultimò ad Lapidem sanctissimum Salvationis mysterium præferentes hic adduci debet Lapis Crucifer Boetij, de quo fit

CAPUT QUINTUM.

Describitur Lapis Crucifer, seu Cruciatus.

Lapidis Cruciferi, seu Cruciatu plures vidi species, quas statim in principio hujus capituli recensebo, & sunt sequentes.

Lapis crucifer cinereus quadratus ab uno angulo ad alium cruce nigrâ donatus major. *Ein grösserer aschensarber vierecketer Kreuz-Stein.*

Species
Lapidis

Cruciferi

Lapis crucifer marmoreus subfuscus quadratus cruce nigrâ donatus major. *Ein grösserer dunkel-er marmelsteinener vierecketer Kreuz-Stein.*

Lapis crucifer cinereus quadratus ab uno angulo ad alium cruce nigrâ donatus minor. *Ein kleiner aschensarber vierecketer Kreuz-Stein.*

Lapis crucifer marmoreus subfuscus, & subrotundus cruce nigrâ donatus minor. Ein kleiner dunkeler marmelsteinener rundechter Kreuzstein.

Istos Lapides, seu potius Lapillos describit clarissimus Boetius *lib. 2do de gemmis, & lapidibus cap. 245.* sequenti modo: Ad Cornuum fossilium genera non ineptè referri potest Lapis crucifer Bubuli cornu magnitudine, & facie, qui dum transversim scinditur in planos orbiculos crucem nigro colore referti; reliqua superficiei pars cineritium habet colorem, cui interdum ruber intermixtus videtur. Extrinsecus ex cinereo nigrescit, maculisque interdum nigris distinguitur, ac tactu inæqualibus; tam mollis est, ut cultro facilè ab eo pulvis albus abradi possit. Invenitur viginti milliaribus à Fano divi Jacobi in Compostellâ Hispaniæ; fertur, gestâtus ut carnem tangat sistere sanguinem undecunque fluentem, præterea Lactis ubertatem efficere, ac Dæmonia arcere, febres etiâ omnes curare collo appensus dicitur.

*Ejusdem
descriptio
à Boetio.*

Ludovicus Moscardi Academicus Philamonicus Veronensis in *Museo suo Patavij 1656. edito lib. 2do cap. 14. fol. 134.* mentionem facit lapidis in suo Museo asservati, qui la Pietra della Croce dicitur, & invenitur in Monte S. Petri di Rubia, in Galliciâ, & Asturiâ Hispaniæ Provinciâ coloris cinerei, in cujus medio crux nigra signata, cujus usus medicus quidem nondum sit cognitus, non contemnendus tamen ob mirandam crucis signaturam; qui lapis Musei Moscardini idem est cum lapide crucifero Boetij, cujus brevem quidem, sed clariorem descriptionem addam, prout mihi illum observare contigit.

*A Mos-
cardo.*

Lapillum hunc integrum, prout nimirum cornu bubulum refert nunquam vidi, sed tantum in frustulâ quædam ad quadratum irregulare figurâ suâ accedentia magnitudine suâ sæpius crucigerum, haud multum, quandoque verò medium thalerum superantia concisum: Substantia ejus est coloris cinerei, per cujus medium crux nigra transversim, & obliquè in angulos desinens extenditur; in pluribus lapillis lineæ nigræ crucemque efformantes tenues, & æquales sunt, atque in centro lapidis sese interfecant; in nonnullis verò ubi ad angulos pertingunt, nunc magis, nunc minus dilatantur; in non paucis deniq; in ipso intersectionis puncto, seu centro lapidis maculam quandam nigram constituunt, quæ quandoque majorem internam lapidis, crucisque partem adimplet; in aliquibus tandem non nunquam color niger integrum spatium, seu intervallum inter duas crucis lineas contentum, quartamque lapidis partem constituens à centro ad peripheriam usque occupat, & replet.

*Ab Au-
thore.*

Substantia lapidis interna fluori cuidam simillima est, tantisper transparens, & ad substantiam Stalactitarum proximè accedit, ita ut quoad structuram cum ijs omnimodè conveniat. Materia autem nigricans, & crucem constituens minus splendet, & magis quàm cinerea opaca est, manifestum signum, quòd non tanta copia salis abundet, minusque fixa, ac impura existat, unde nullum erit dubium, quòd hæc informatione lapidis tanquam ad petrificationem minus apta diutius fluida permanferit, & à reliquâ materiâ jamjam à spiritu lapidifico condensata à centro ad peripheriam expressa, ac propulsa fuerit, donec sulphure illius majori ex parte evaporato, & protruso simul in substantiam lapideam fixa fuerit.

*Ejus Sub-
stantia
interna ad
florem
quendam,
seu Stala-
ctitem
accedit.*

Quòd autem materia magis sulphurea, & nigricans per lapidem expansa plerumque crucem efformet, hoc potissimum adscribendum videtur, quòd in formando lapide vis lapidifica à quolibet latere materiæ petrificandæ æqualiter incipiat, & æqualiter quoque versus centrum urgeat, sicque substantia magis sulphurea, & ideo ad petrificandû minus apta inter interstitia laterum minorem resistantiâ inveniat, & consequenter per ea, & in ea facilius propellatur, donec quoque prædicto modo in lapidem, sed minus durum, & magis coloratum convertatur.

*Quomodo
in eo crux
efformetur.*

Lapilli itti quandoque in formam orbicularem poliri solent, ubi gemmis inferioris notæ quoad pulchritudinem suam, & venustatem minimè cedunt, non politi verò non adeò pulchri, sed potius asperi, inæquales, & ingrati apparent.

*Gemmarum
instar
quandoque
poliuntur*

Clarissimus Mercatus in *Metallotheca sua armario 9no cap. 11mo pag. 238.* quo-

TABULA GENERICA LAPIDUM FIGURATORUM
 que istorum lapillorum cruciferorum, seu cruciatorum mentionem facit, & eorum tam politorum, quam non politorum pulcherrimas icones addit.

Et à Conchigeris ad nos transportantur.

Lapides cruciferi ad nos apportantur ab ijs conchigeris, qui ad Fanum divi Jacobi in Compostella Hispaniæ peregrinantur, & illos precio haud magno vendunt.

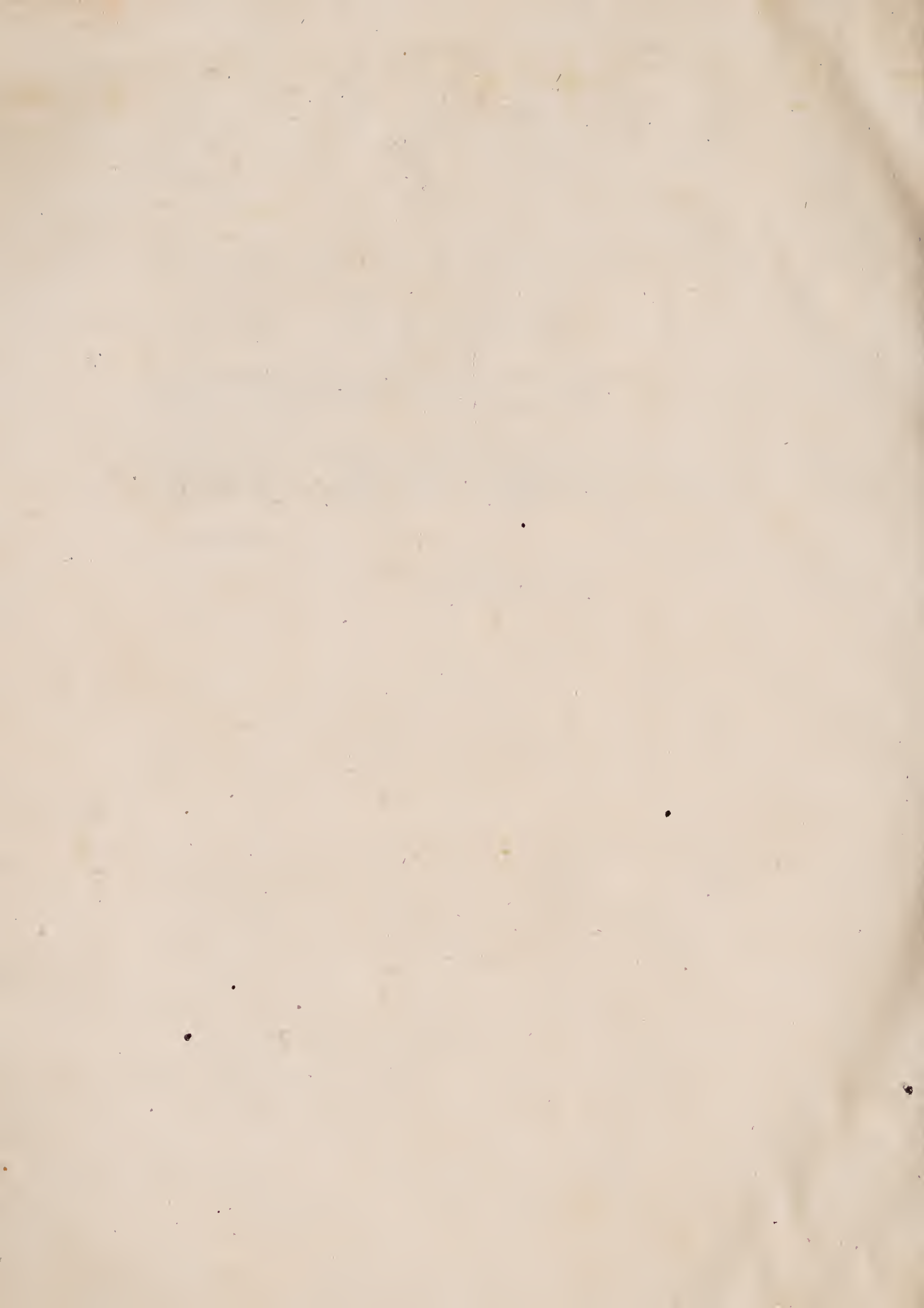
Reliqui Lapidés figurati picti, imagines B. Virginis, Sanctorum, Sanctarumque &c. repræsentantes in mea Lapidicinâ sacrâ suo tempore, & datâ occasione describentur. Cujus ideam hîc addo.

**TABULA GENERICA
 LAPIDUM FIGURATORUM
 Imagines sacras repræsentantium
 Vel Picturâ, vel Figurâ.**

I.	De Passione Domini	Christum cruci affixum. Figuras ipsius Salvatoris. Cruces solas. Characteres sacros. Instrumenta ad Passionem pertinentia.
II.	De Beatissimâ Virgine	Imagines integras. } stantes } cum S. Infante. Semiformes. } vel } sedentes } sine S. Infante.
III.	De Sanctis, & Sanctabus. Eorumque partibus.	Integras. Semiformes.
		Homines eorumque partes. } Pontifices. } Cardinales. } Episcopos. } Monachos. } Moniales. } Sacerdotes. } Eremitas.
IV.	Ad Sacra pertinentes	Christiana. Judaica. Ethnica.
		Vestitus. Alia ornamenta. Summi Pontifices. Rabbini. Vestitus. Alia ornamenta. Deos, seu Idola, eorumque partes. Idolea. Idololatrias. Vestitus. Alia ornamenta.

Hîc benè notandum est, quòd ad majorem Tractatûs perfectionem in quacunque propositâ specie à lapidibus exhibitâ, simul etiam addendæ sint reliquæ species easdem imagines repræsentantes, quæ hucusque in duobus reliquis Rerum naturalium regnis, nempe in animali, & vegetabili naturaliter exhibitæ observatæ sunt, quarum non parvus deprehenditur numerus, & quæ ad exornandum, ac perficiendum hoc opusculum summoperè conducent, præsertim cum quælibet hæc species in proprio suo articulo compræhensæ statim suo debito paragrapho subjungentur. In fine Tractatûs demùm addetur caput singulare, in quo multiplex, & diversa origo hujusmodi lapidum figuratorum imagines sacras naturaliter repræsentantium, sicuti etiam reliquarum specierum è regno animali, & vegetabili de sumptarum succincto quidem, sed tamen diligenti modo pertractabitur.

C. A. K. 1870

ab

ab

